

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

ADVANTAGES OF USING MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN HISTORY TEACHING

Bobomurodova Zarnigor Hamroyevna
Karshi District 20th General Secondary School
History Teacher

Abstract

This article talks about the advantages of using modern information technologies in teaching history. Teachers who widely use interactive methods have a wider opportunity to increase the productivity of the lesson. The lesson is organized on the basis of interactivity in such a way that not a single student is left out in this process, that is, they have the opportunity to openly express what they see, know, and think.

Key words: history, modern information technology, interactivity, method, education.

TARIX FANINI O`QITISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Bobomurodova Zarnigor Hamroyevna
Qarshi tumani 20-umumiy o'rta ta'lim maktabi
Tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada tarix fanini o`qitishda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari haqida so`z yuritilgan. Interfaol metodlardan keng foydalangan o`qituvchilarda dars unumdorligini oshirish imkoniyati kengroq bo`ladi. Interfaollik asosida darsni tashkil etish shunday kechadiki, bu jarayonda birorta ham o`quvchi chetda qolmaydi, ya'ni ular ko`rgan, bilgan, o`ylagan fikrlarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega bo`ladilar.

Kalit so`zlar: tarix, zamonaviy axborot texnologiya, interfaollik, metod, ta`lim.

O`zbekiston Respublikasining ustuvor siyosati, ta'lim tizimi ish mazmunini demokratlashtirish, XXI asr yoshlarini har tomonlama rivojlangan, yetuk, dunyoviy fikr yuritadigan, bilimli, barkamol shaxslarni jahon ta'lim standartlariga mos ravishda tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir.

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

Barkamol shaxs hamisha o'z Vatani kamolotini rivojlantiradi, uning ravnaqi yo'lida umrini baxshida etishni o'z burchi deb biladi. Barkamol avlod tushunchasi tarixiy ahamiyatga ega bo'lib, o'z davrining komil insoni hisoblanadi. Demak, sog'lom yoshlar har qachon, har yerda o'z fikriga, sog'lom mulohazasiga ega bo'ladi, xalq va davlat manfaatini himoya qiladi. Uning aql-zakovati, intellekti, teran dunyoqarashi orqali o'z maqsadiga erishish yo'llarini qidirib topadi.

Yurtimiz kelajagi, xalqimiz, mamlakatimizning intellektual salohiyatiga, aql-zakovatiga, milliy ta'lim-tarbiya tizimini jahon andozalari asosida takomillashtirish, ta'lim tizimini yangi zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil qilishga, kadrlar tayyorlashga bevosita bog'liq.

Yangicha fikrlaydigan, zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan barkamol tashkilotchi va zukko kadrlarga ega bo'lishi uchun avvalo ta'lim-tarbiya tizimini tubdan o'zgartirish, uni hozirgi davr talabi darajasiga ko'tarish zarur va muhimligini hayot taqozo etyapti. Mustaqillik yillarida ta'lim tizimiga ko'plab tushuncha va atamalar, yangicha qarashlar kirib keldi. Bugungi kunda ta'limning zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkillashtirish va takomillashtirish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

Bizga ma'lumki, pedagogik texnologiyalarning asosini interfaol metodlarga asoslangan yondashuvlar tashkil etadi. Ta'lim tizimida, ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish – ta'lim samaradorligini oshiradigan innovasion usuldir. Yoshlarni yangicha ishlashga va tafakkur yuritishga o'rgatish davr talabi ekanligi birinchi Prezidentimiz tomonidan asoslab berilgan edi. So'nggi yillarda barcha ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanish masalasi dolzarb etib ko'rsatilmoqda. Bu esa interfaol ta'lim asosida tashkil etilayotgan pedagogik jarayonlarni mazmun-mohiyatini to'liq tushunib etishga va ularni samarali, qiziqarli, sifatli bo'lishini ta'minlashga olib keladi. Ushbu metodik tavsiyanomada pedagogik texnologiyalarning ta'rifi, tarkibiy tuzilishlari, interfaol ta'limning tasnifi, uslub, metod, mashq, o'yin tushunchalari va ularning mohiyati yoritib beriladi. Interfaol usullardagi darslar o'quvchini ijodiy fikrlashga, olingan axborotlarni faollikda hal etishga, fikrni erkin bayon etishga, tashabuskorlikka, guruhlarda masalalar echimini topishga, hamkorlikda ish yuritishga, fikrni yozma ravishda bayon etishga chorlaydi. Bunday yondoshuvlar tarix fanlari o'qituvchilari uchun muhimdir.

Hozirda yangicha metodlarni yoki innovasiyalarni ta'lim jarayoniga tadbiq etish haqida to'xtalganda interfaol usullar bilan birga texnika vositalarining qo'llanilishi tushuniladi. Interfaollik – bu o'zaro ikki kishi faolligi ya'ni bunda o'quv- jarayoni o'zaro suhbat tariqasida dialog shaklida (kompyuter yordamida) yoki o'quvchining o'zaro muloqotiga asosan kechadi. Interfaollik o'zaro faollik, harakat, ta'sirchanlik, o'quvchi va o'qituvchi

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

muloqotlarida sodir bo`ladi. Interfaol usulning bosh maqsadi: o`quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat yaratish orqali o`quvchining faol, erkin fikr yuritishiga muhit yaratishidir. U o`zini intellektual salohiyatini namoyon etadi va o`quv sifati va samaradorligini oshirishni ta`min etadi. Interfaollik asosida darsni tashkil etish shunday kechadiki, bu jarayonda birorta ham o`quvchi chetda qolmaydi, ya`ni ular ko`rgan, bilgan, o`ylagan fikrlarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega bo`ladilar.

O`quvchilar hamkorlikda ishlashda mavzu mazmunini bilish, o`zlashtirishda o`zlarining shaxsiy hissasini qo`shish imkoniyatiga ega bo`ladilar. O`zaro bilimlar, g`oyalar, fikrlarni almashish jarayoni sodir bo`ladi. Bunday holatlar o`zaro samimiyligni taminlaydi, yangi bilimlar olish, o`zlashtirishga havas ortadi, shu jarayonda bir-birlarini qullab-quvvatlash, o`zaro do`stona munosabatlar vujudga keladi. Interfaol o`qitish uslublari qo`llangan vaqtda bilim berish o`qituvchi va o`quvchi, o`quvchi va o`qituvchi" hamkorligiga asoslangan bo`ladi. Hozirgi kunda ko`pgina metodik innovasiyalar interfaol usullarni qo`llash bilan boglik. Interfaol so`zi uzi nimani anglatadi? Bu so`z bizga "interact" ingliz so`zidan kelgan bo`lib inter – o`zaro, ikki taraflama; act – ish (harakat) qilmoq degan ma`nolarni beradi. Interfaol – kim (inson) yoki nima (kompyuter) bilandir o`zaro harakat qilish, yoki muloqotda bo`la olishni anglatadi. Bundan kelib chikib, interfaol ta`lim berish – bu avvalambor o`quvchi va o`qituvchi bilan o`zaro aloqa (harakat) vujudga keladigan muloqotli dars berish jarayonidir. Interaktivni asosiy xususiyatlari nimada? Interaktiv ta`lim berish bu bilim olish jarayonini tashkil qilishni o`ziga xos bo`lgan shaklidir. U aniq va erisha oladigan maqsadlarni o`z oldiga kuyadi. Bu maqsadlardan biri bu o`qitish uchun qulay sharoitlarni yaratish. Bunda o`quvchi o`zini muvaffaqiyatini, intellektual qodirligini tushunsin. Bu o`quv jarayoni samaradorligiga olib keladi. Interfaol ta`limni mohiyati shundaki, darsda barcha o`quvchilar bilim olish jarayoniga jalb qilinadilar, ularda bilgan narsalari bo`yicha tushunish va harakat qilish imkoniyati bo`ladi. O`quvchilarning bilim olish jarayonida birgalikdagi faoliyati, o`quv materialini o`zlashtirishi, xar bir ishtirokchi o`zini alohida xissasini qo`shishini, bilim va ma`lumotlar, g`oyalar almashuvi ro`y berayotganini anglatadi. Bularning barchasi xayrixoxlik va o`zaro yordam muhitida amalga oshadi.

Darslardagi interaktiv faoliyat ikki tomonlama muloqotni vujudga keltiradi va rivojlantiradi. Bu har bir o`quvchi uchun muhim va umumiy bo`lgan muammolarni hamkorlikda yechishga, xamjixatlikka va xamfirklikka olib keladi. Interaktiv fakat bir ishtirokchini ustunligiga va bir fikrni boshqasidan ustunligiga yo`l qo`ymaydi. Dialogli ta`lim jarayonida o`quvchilar kritik fikrlashga, mavjud vaziyat va bor ma`lumotlarga asoslanib murakkab muammolarni yechishga, alternativ fikrlardan to`g`risini tanlashga

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

va to`gri qarorlar qabul qilishga, munozaralarda ishtirok etishga, boshqa kishilar bilan muloqot qilishga o`rganadilar. Buning uchun darslarda individual, juftli va guruxdagi ishlar, ishchanlik va rolli o`yinlar va boshqa uslublar qo`llaniladi. Interfaol dars shunday tashkil etilishi kerakki, bunda sinfdagi barcha o`quvchilar faollashishlari zarur. O`qituvchi bu jarayonning tashkilotchisi, raxbari va nazoratchisidir. Interfaol usulda dars olib borilayotganda o`quvchi sinfda o`zini erkin xis qilishi o`quv jarayoni emosional jihatdan uni qoniqtirsagina amalga oshib o`z fikrlarini erkin bayon eta oladi. O`qituvchi o`quvchining bilimlarini mustahkamlash va sinash maqsadida albatta savolni to`g`ri qo`ya bilishi kerak. O`qituvchi o`quvchilarning bilimlarini sinab mustahkamlashda, albatta savollardan foydalanadi.

Interfaol metodlar – shunday metodlarki, u o`quvchi-yoshlarning o`zaro muloqot va o`zaro ta`siridagi dars jarayonini amalga oshiruvchi usul. “Interaktiv” so`zi ingliz so`zidan olingan bo`lib “Interakt”, ya`ni “Inter” - bu “o`zaro”, “akt” - “harakat, ta`sir, faollik” ma`nolarini bildiradi.

Tarix darlarini o`tishda quyidagi interfaol metodlardan foydalanishni dars samaradorligini ortishda ahamiyati katta. Jumladan: «Mini-leksiya» Mini-leksiya zamonaviy ta`limning effektiv usullaridan biri hisoblanadi. Amal qilish mexanizmi quyidagicha: o`qituvchi 10-20 minut ichida ma`ruza o`qiydi. O`quvchilar diqqat bilan quloq solishadi. Ma`ruza o`qib bo`lganidan so`ng, o`qituvchi o`quvchilarga 3-5 minut vaqt berib ma`ruzaning asosiy mazmunini tezis shaklida konspekt qilishga imkon beradi. Konspekt tuzish jarayonida o`quvchilar noaniqliklarni bartaraf etish maqsadida o`qituvchiga yoki bir-birlariga savollar berishlari mumkin.

«Mini-leksiya»ning 2-ko`rinishi. Bu usul yuqorida ko`rsatilgan strategiyaning boshqacha ko`rinishi hisoblanadi. Mazmuni qo`yidagicha: 10-20 minut davomida o`qituvchi ma`ruzani o`qiydi. O`quvchilar diqqat bilan quloq solib, qisqa konspekt yozib borishadi. Ma`ruza tugagandan keyin o`qituvchi o`quvchilarga 3-5 minut vaqt beradi va bu vaqt ichida o`quvchilar, juftliklarga bo`linib, bir-biri bilan konspektlarini almashib, o`qib chiqishadi va mulohazalari bilan o`rtoqlashadi. Noaniqliklar, xatolar tuzatiladi. O`qituvchiga ham savol berishlari mumkin.

Jadallashtirilgan ma`ruza. Ma`ruza jarayonida o`qituvchi ma`ruzaning an`anaviy shaklini o`quvchilarni faol o`qitish va tanqidiy fikrlashga qiziqtirish uchun o`zgartiradi. Natijada jadallashtirilgan ma`ruzaning shaqli vujudga keladi.

Tayyorgarlik bosqichi (chaqiriq). O`qituvchi mashg`ulot boshlanishida tinglovchilar fikrini o`tiladigan materialga to`playdigan topshirik beradi. 3-5 daqiqa davomida mavzu bo`yicha o`quvchilarga oldindan ma`lum bo`lgan bilimlarni tahlil qilib, ularni ro`yxat

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

ko`rinishida yozishni taklif qiladi. Muddat o`tgandan keyin o`qituvchi o`quvchilardan o`z g`oyalari bilan o`rtog`lashishni so`raydi va ularni ixcham shaklda doskaga yozib chiqadi. O`quvchilar yordamida to`plangan g`oyalarni kategoriyalarga bo`lish mumkin. SHunday so`ng, o`qituvchi 10-20 daqiqa davomida ma`ruzaning 1-chi qismini o`qiydi (anglash). Ma`ruzaning birinchi qismidan so`ng, o`qituvchi o`quvchilarga o`zlarining g`oyalari ma`ruzadan eshitganlari bilan takkoshlashni so`raydi (fikrlash).

Keyingi tayyorgarlik faoliyati (chaqiriq). Endi o`qituvchi o`quvchilarga juftlikda ishlab, ularning oldingi bilimlarini aniqlash va bu bilan ma`ruzaning keyingi qismini eshitish maqsadini belgilovchi qisqa topshiriqlar beradi. Ma`ruzaning davomi - anglash va fikrlashni o`z ichiga olgan sikl qaytarish. Yaquniy topshiriq (fikrlash). Bu topshiriq turli shakllarda berilishi mumkin. Masalan: 10 daqiqali esse; 5 daqiqali esse; ma`ruzada keltirilgan eng muhim jihatlariga tegishli ochiq savolga javob berishlarini so`rash.

Aqliy hujum. Aqliy xujum strategiyasi universal uslub bo`lib, uning vazifasi yangi g`oyalarni yaratishdir. Aqliy xujum muammoni hal qilayotgan kishilarning quproq aql bovar qilmaydigan va xatto fantastik g`oyalarni yaratishga undaydi. G`oyalar qancha ko`p bo`lsa, ularning hech bo`lmaganda bittasi ayni muddao bo`lishi mumkin. Bu strategiyani ko`llashda o`qituvchi yozuv taxtasida savolni yozadi va o`quvchilardan berilgan fikrlarini (javoblari) yozib boradi. Auditoriyada aytilgan barcha g`oyalarni yozuv taxtasida yozish paytida o`qituvchi g`oyalarga izoh bermaydi, fikrlar savolga bog`liq holda aytiladi. Asosiy qoidalardan biri, har qanday g`oyani aytish mumkin, fikr hech qanday cheklovlarsiz iloji boricha qattiqroq aytilishi lozim.

Aqliy xujumni ma`ruzalarda - yakka tartibda yoki juftlikda, amaliy mashg`ulotlarda esa 4-7 kishidan iborat kichik guruhlarda ham o`tkazish mumkin. Ushbu strategiya mashg`ulotlarda o`quvchilar faolligini oshirishga, charchoqni yo`qotishga, g`oyani izlashga sharoit yaratadi. Tayanch so`zlar bo`yicha chaqiriq. U yoki bu mavzu bo`yicha bilimlarni tiklash usullaridan biri «Tayanch» so`zlar bo`yicha chaqiriq pedagogik strategiya hisoblanadi. Uni amalga oshirish uchun o`quvchilarga 3-5 tayanch so`zlar beriladi. O`quvchilar shu so`zlar o`rtasidagi mantiqiy bog`lanishning o`z variantlarini taklif etishadi. Bu mantiqiy bog`lanish 3 daqiqali esseda yoritilishi mumkin.

O`ylang (Juftlikda ishlang) Fikr almashing. Bu ancha jadallik bilan bajariladigan birgalikdagi faoliyat bo`lib, o`quvchilarni axborot ustida fikrlashga va o`z fikrlarini sheriklar yordamida - aniq shaklga kiritishga yo`naltiradi.

O`qituvchi odatda «ochiq», uzoq fikrlashga undaydigan savolni oldindan tayyorlab qo`yadi va ayrim o`quvchilardan qisqa javoblar yozishni so`raydi. So`ngra, o`quvchilar juftliklarga bo`linib, bir-birlari bilan o`z muloxazalarini o`rtoqlashadilar va ikkala fikrni o`z ichiga olgan yagona javobni tayyorlashga o`rinadilar va nihoyat, o`qituvchi bir

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

necha juftlikdan (vaqt etishiga bog'liq holda) o'ttiz sekund ichida auditoriyaga o'z ishini qisqacha yaqunini bayon etib berishni so'raydi.

«Klaster». «Klaster» so'zi g'uncha, bog'lan ma'nosini anglatadi. Klasterlarga ajratishni da'vat, anglash va mulohaza qilish bosqichlaridagi fikrlashni rag'batlantirish uchun qullash mumkin. U asosan yangi fikrlarni o'yg'otish, mavjud bilimlarni ruyobga chiqarishga qaratilgan strategiya bo'lib, muayyan mavzu bo'yicha yangicha fikr yuritishga chorlaydi. Biror mavzuni o'rganishni boshlash paytida klasterlar tuzishdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Klaster tuzish ketma-ketligi:

- Sinf yozuv taxtasi o'rtasidagi katta qog'oz varag'iga «kalit» so'zi yoki so'z birikmasini yozing.
- Sizni fikringizcha, bu mavzuga tegishli bo'lgan so'zlar yoki so'z birikmasini yozib chiqing.
- Tushuncha va g'oyalar o'rtasidagi o'zaro bog'lanishlarni ko'rsating.
- Eslagan variantlaringizning hammasini yozing.

Klaster tuzishda guruhdagi barcha o'quvchilarning ishtirok etishi, shu guruh uchun g'oyalar o'zagi bo'lib xizmat qiladi.

Venn diagrammasi. Axborotni grafik asosda tashkil qilishning bu shakli umumiy va farq qiladigan tamonlarga ega bo'lgan ikki yoki uch mavzuni taqqoslash jarayonida ishlatiladi. Chap doira bir mavzuning o'ziga xos bo'lgan tomonlari, ung doirada ikkinchi mavzuning o'ziga xos tomonlari yozib chiqiladi. Doiralarning tutashgan joylaridan esa ikkala mavzuning umumiy tomonlarini ko'rsatish uchun foydalaniladi.

Venn diagrammasi ustida ishlash jarayonini qo'yidagicha amalga oshirish tavsiya etiladi:

1. Aqliy xujum yordamida taqqoslashning asosiy parametrlarini aniqlashdir.
2. Venn diagrammasi ustida ishlash.
3. Taqqoslash natijalarining prezentatsiyasi.

Bu ko'rinishdagi interaktiv ish o'quvchilarning aktiv ishtirokida bajarilib, analitik fikrlash ko'nikmalarni hosil bo'lishiga yordam beradi.

Konseptual jadval. Konseptual jadval - materialni uyushtirishning samarali usullardan hisoblanadi. Ikkita va undan ko'p jihatlar yoki savollarni takkoslash takazo etilganda ushbu usul ayniksa foydali bo'ladi. Jadval quyidagicha tuziladi: jadvalning vertikal ustunlarida takkoslanadigan narsalar, gorizontal qatorlarda esa ushbu taqqoslanadigan narsalarning turli xususiyat va xossalari yozib chiqiladi.

Maktabga ilk qadam qo'ygan bolada qanday hayajon, sevinch va notanish vaziyatlar kuzatilganidek, yangi kelgan yosh o'qituvchi uchun ham shunday holatlar kuzatiladi. Bundan ko'rinib turibdiki yosh pedagoglarning maktabda yaxshi ishlab ketishlari uchun

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

Oliyohda olgan bilimlari yetarli bo`lmayapdi. Hind faylasuflari aytganidek tajriba har qanday ish unumdorligini oshiradi. Yosh pedagoglar yetarli tajribani yillar davomida olishlari mumkindir, ammo bugungi kundagi globollashuv jarayoni insonlarda tezlik bilan o`zgarishlarini taqozo etmoqda.

Shunday ekan, o`qituvchi maktabda ish boshlashining dastlabki kunlaridan boshlab tajribali o`qituvchilardek darsga tayyorgarlik ko`rishi, dars jarayonida o`zini erkin tutishi, o`quvchilar bilan samarali muloqotga kira olishi va o`quv jarayonida pedagogik texnologiyalardan unumli foydalana olishi kerak bo`ladi. Shunday ekan interfaol metodlardan keng foydalangan o`qituvchilarda dars unumdorligini oshirish imkoniyati kengroq bo`ladi. Interfaollik asosida darsni tashkil etish shunday kechadiki, bu jarayonda birorta ham o`quvchi chetda qolmaydi, ya'ni ular ko`rgan, bilgan, o`ylagan fikrlarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega bo`ladilar.

O`quvchilar hamkorlikda ishlashda mavzu mazmunini bilish, o`zlashtirishda o`zlarining shaxsiy hissasini qo`shish imkoniyatiga ega bo`ladilar. O`zaro bilimlar, g`oyalar, fikrlarni almashish jarayoni sodir bo`ladi. Bunday holatlar o`zaro samimiylilikni taminlaydi, yangi bilimlar olish, o`zlashtirishga havas ortadi, shu jarayonda bir-birlarini qullab-quvvatlash, o`zaro do`stona munosabatlar vujudga keladi. Buning tarbiyaviy ahamiyati katta. Demak, interfaol darslarni tashkil qilishda o`quv jarayonida yakka tartibda va juft bo`lib ishlash, guruhlarda ishlash, izlanishga asoslangan loyixalar, rolli o`yinlar, axborot manbalari bilan ishlash, ijodiy ishlashdan foydalanish mumkin

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ilalov I.N. Tarixiy tadqiqot metodlari va metodologiyasi. Ma'ruzalar matni. Samarkand. 2009.
2. N. Saidahmedov "Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya" T-2002 yil.
3. J. G`.Yo`ldoshev., F.Yo`ldosheva., G.Yo`ldosheva "Interfaol ta'lim -sifat kafolati" Toshkent-2008 yil.